

Errepikapen lexikoak ahozko modalitatearen koherentzia sintaktikoaren ikuspegitik aztergai¹

ALEGRIA SUSPERREGI, Alaitz
Bigarren Hezkuntzako irakaslea

Sarrera data: 2009-07-25

Onartze data: 2009-11-26

¹ UPV/EHUko (9/UPV 00033.130-13614/2001), Eusko Jaurlaritzako (IT-262-07), eta MEC/MICINN eko (BFF2003-05196; HUM2006 - 11862; FFI 2009 - 13956) ikerketa laguntzek ahalbidetu dute ikerketa hau.

Lan honen helburua ahozko elkartruke komunikatiboetan oso ohikoa den fenomeno baten, errepikapen lexikoen, inguruan sortu ohi diren ordenamendu eta egitura sintaktiko bereziak deskribatu eta interpretatzea da. Ugariak dira ahozko estilo baten adierazletzat har ditzakegun fenomenoak: parataxia, monema proposizionalak, anakolutuak, errepikapenak, silepsi eta elipsi fenomenoak... Horiek guztiak behar bezala deskribatu, interpretatu eta epaitzeko, ordea, ahozko modalitatearen sintaxiaren arauen barruan neurtu, baloratu eta interpretatu behar dira. Hain zuzen ere, azken ideia honi jarraituz, eta ahozko modalitatearen koherentzia sintaktikoa hobeto ezagutzeko asmoz, izaera espontaneoan duten ahozko 19 testuetan zehar aurkitutako errepikapen lexikoak aztertu ditugu. Horretarako, ahozko sintaxia aztertzeko Daniel Luzzatik proposatzen duen Koherentzia Sintaktikodun Leihoak izan ditugu azter-unitate nagusi. Azterketa horren emaitza gisa jasotzen da errepikapena bezalako fenomenoengatik inguruan eraikitako egitura sintaktikoak ez direla inolaz ere baztergarriak. Ahozko koherentzia sintaktikoaren eta enuntziazio baldintzen ikuspegitik guztiz onargarri eta justifikagarriak dira eta kasurik gehienetan funtzio zehatzen bat betetzen dute -esaterako, edukiaren ulermena ziurtatu, aberastu edo erraztea edota mintzaki-deen arteko elkarkidetzaren alderdia indartzea-.

Hitz-gakoak: Ahozko hizkuntza, solasaldia, ahozkoaren sintaxia, koherentzia sintaktikoa, errepikapen lexikoak.

El principal objetivo de este trabajo es describir e interpretar estructuras sintácticas particulares que son resultado de un fenómeno muy común en las conversaciones orales: el fenómeno de las repeticiones léxicas. No son pocos los fenómenos que son considerados como indicadores de un estilo oral: la parataxis, los monemas proposicionales, los anakolutos, las repeticiones, la silepsis o la elipsis... Sin embargo, no debemos olvidar que para describir, interpretar y juzgar o valorar todos ellos desde un punto de vista lingüístico es imprescindible tener en cuenta las leyes sintácticas de la modalidad oral. Siguiendo esta última idea y con intención de conocer mejor la coherencia sintáctica de la modalidad oral, hemos analizado las repeticiones léxicas encontradas en 19 textos orales de carácter espontáneo. Las Ventanas de Coherencia Sintáctica propuestas por Daniel Luzzati han sido nuestra unidad de análisis principal. Como resultado de nuestro estudio mostramos que las estructuras sintácticas creadas alrededor de fenómenos como la repetición no son en absoluto despreciables. Al contrario, estas estructuras tan particulares son totalmente aceptables y justificables desde el punto de vista de la coherencia sintáctica y las condiciones de enunciación propias del lenguaje oral; más aun, en la mayoría de los casos realizan

alguna función específica – por ejemplo, asegurar, enriquecer o facilitar la comprensión del contenido o reforzar la interacción entre los interlocutores-

Palabras clave: Lenguaje oral, conversación, sintaxis oral, coherencia sintáctica, repeticiones léxicas.

Le principal objectif de ce travail est de décrire et d'interpréter des structures syntaxiques particulières qui sont le résultat d'un phénomène très courant dans les conversations orales : le phénomène des répétitions lexicales. Les phénomènes considérés comme des indicateurs d'un style oral ne sont pas rares : la parataxe, les monèmes propositionnels, les anacoluthes, les répétitions, la syllepse ou l'ellipse, etc. Cependant, nous ne devons pas oublier que pour tous les décrire, interpréter et juger ou évaluer d'un point de vue linguistique, il est indispensable de tenir compte des lois syntaxiques de la modalité orale. En suivant cette dernière idée et afin de mieux connaître la cohérence syntaxique de la modalité orale, nous avons analysé les répétitions lexicales trouvées dans 19 textes oraux à caractère spontané. Les Fenêtres de Cohérence Syntaxique proposées par Daniel Luzzati ont constitué notre unité d'analyse principale. Comme résultat de notre étude, nous montrons que les structures syntaxiques créées autour de phénomènes comme la répétition ne sont absolument pas négligeables. Au contraire, ces structures si particulières sont tout à fait acceptables et justifiables du point de vue de la cohérence syntaxique et des conditions d'énonciation propres au langage oral ; plus encore, dans la majorité des cas ils réalisent une fonction spécifique – par exemple assurer, enrichir ou faciliter la compréhension du contenu ou renforcer l'interaction entre les interlocuteurs-

Mots-clés: Langage oral, conversation, syntaxe orale, cohérence syntaxique, répétitions lexicales.

The main objective of this paper is to describe and interpret individual syntactic structures that are the result of a very common phenomenon in spoken language: the phenomenon of lexical repetition. There are few phenomena that are regarded as indicators of an oral style: parataxis, propositional monemes, anacoluthons, repetitions, syllepsis or ellipsis... Yet we must not forget that to describe, interpret, judge or evaluate all from a linguistic point of view it is essential to take into account the syntactical laws of the oral

modality. Persisting with this latter idea and to better understand the syntactic coherence of the oral modality, we analysed the lexical repetitions found in 19 oral texts of an idiopathic nature. The Syntactic Coherence Windows proposed by Daniel Luzzati have been our primary unit of analysis. As a result of our research we have demonstrated that the syntactic structures created around phenomena of repetition are by no means negligible. Rather, are so peculiar that they are perfectly acceptable and justifiable from the viewpoint of syntactic coherence and the enunciation conditions themselves of spoken language, or rather, in most cases perform some specific functions, for example, assure, enrich or facilitate understanding of the content or strengthen the interaction between storytellers.

Keywords: Oral language, conversation, oral syntax, syntactical coherence, lexical repetitions.

1. Aurretikoak

Hizkuntzaren ahozko eta idatzizko modalitateak zein hauetariko bakoitzean sortutako testuetako egitura sintaktikoak alderatzerakoan hainbat desberdintasunekin egiten dugu topo. Hauek, funtsean, modalitate bakoitzaren linealtasun, izaera material eta enuntziazio baldintzekin dute zerikusia. Ahozko modalitatearen gauzatze lineala denborazkoa da eta gauzatze testualen materialari begira, kanal desberdinen bitartez helarazten da mezua. Interlokutoreen artean hitzak ez ezik, begiradak, keinuak, inpresioak... elkartrukatzen dira. Beraz, hizkuntzako elementuek, elementu prosodikoek, paralinguistikoek, kinesikoek eta proxemikoek bezainbesteko garrantzia hartzen dute. Idatzizko ekoizpenen linealtasuna bestalde, espaziala da eta materiala, grafikoa. Enuntziatuen² eraikuntzari begira, ahozkoan berehala eraikitzen ditugu enuntziatuak, pentsatzen eta aukeratzen diren heinean esaten ditugu hitzak; idatzian ordea, enuntziatuak eraiki aurretik denbora gehiago har dezakegu, zer esan nahi dugun eta nola esan nahi dugun pentsatzeko.

Horrela bada, bi modalitateek hitzak enuntziatuan ordenatzeko orduan sistema sintaktiko bera oinarri hartzen badute ere, ahozko enuntziatuetan -bereziki, honen ekoizpen espontaneoetan, lagun arteko solasean, esaterako idatzizkoetan hain ohikoak ez diren fenomeno bereziekin egiten dugu topo: parataxia, monema proposizionalak, anakolutuak, errepikapenak, silepsi eta elipsi fenomenoak... (Luzzati, 1998; Krier, 2000). Hauek guztiak, ahozko diskurtsoaren gauzatze testual askotan arruntak badira ere, modalitate idatziaren arau edo lege sintaktikoen ikuspegitik arau hausteak dira.

Ahozko euskararen hizkuntza-azterketa ugari egin dira gurean, bereziki, dialektologia eta fonologiaren arloan. Era berean, diskurtsoaren analisiaren barruan ere pixkanaka ugaritzen ari dira ahozko hizkuntza aztertzeko lanak,

² Enuntziatu: Hizketa-mailan, helburu komunikatiboa duen hitz-multzoa, testuinguru espazio-tenporal batean jaulkia, eta mintzajardunaren oinarritzko unitatetzat har daitekeena. Perpaus gramatikal edo ez-gramatikal baten bitartez nahiz perpausa laburbil dezakeen esamolde baten bitartez gauza daiteke (Elhuyar-en Euskal Hiztegi Moderno-tik hartutako definizioa).

esate baterako, Larringan & Idiazabal (2001), Diaz de Gereñu (2004, 2005; argitaratzeko), Idiazabal & Larringan (2005, 2007), Larringan (2002, 2007), Idiazabal & Garcia (2007), Garro (2007), Garcia, Idiazabal & Larringan (prentsan); Almgren et alii (2008) edo ahozko adierazpena lantzeko proposamenak bertsojaritzaren tradizioetik abiatuta (Gartzia, 2008). Lan askok debatea bezalako testu-genero formalak edota ipuingintza eta ahozko ipuin kontalaritzaren eredu enpirikoak dituzte aztergai, baina komunikazio-egoera espontaneoetan gauzatutako mintzajardunetatik³ sortutako testuak, guk dakigula behintzat, ez dira oraindik aztertu⁴ euskaraz, eta are gutxiago testu horien sintaxiaren berezitasunak. Eta beste hainbeste esan beharrean gaude ahozko testu errealen sintaxiaren azterketei dagokienez. Horregatik, beste hainbat hizkuntzetan egin diren azterketen (besteak beste, Blanche-Benveniste, 1997; Briz, 1998, 2000, 2002; Gadet, 1989; Kerbrat-Orecchioni, 1990, 1996; Luzzati, 1996, 1998, 2004; Nonnon, 1999; Vigarà, 2002) bidetik, euskarazko ahozko modalitatearen barruan genero formaletik urrun dagoen hizkera ezagutu eta karakterizatzea egin beharreko lana dela uste dugu. Behar horri erantzuteko bideari hasiera ematea da, beraz, lan honen helburu orokorra.

Gure asmoa, beraz, ahozko modalitatean -zehazki, izaera espontaneoa duten mintzajardunetan- aurkitzen dugun sintaxiaren deskribapenari ekitea da. Gure helburua gorago aipatutako fenomeno berezien inguruan sortzen diren ordenamendu eta egitura bereziak deskribatu eta interpretatzea da. Izan ere, hauetariko asko ahozko estilo baten adierazle ez ezik, ahozkoaren sintaxiaren deskribapen eta funtzionamenduaren inguruko hipotesiak osatzeko lagungarriak ere badirela uste dugu.

Dena den, guztiari ekitea ezinezko zenez, fenomeno sintaktiko konkretu batean jarri dugu oraingoa arreta: errepikapen lexikoetan. Bost testuinguru

³ Aurrerantzean mintzajardun adiera erabiliko dugu ahozko diskurtsoaren edozein gauzaperi erreferentzia egiteko.

⁴ Horren erakusle dugu film eta telesailtako hizkera-ugaritasunari erantzuteko Euskal Telebistan burutzen ari diren arakatze eta sorkuntza lana (cf. Larrañaga, 2003).

komunikatibo erreal eta desberdinetan jasotako testuetan errepikapen lexikorekin lotuta aurkitutako hitz-ordena eta egiturak izan ditugu aztergai. Hauen deskribapena egin eta hauek ahozkoaren syntaxian duten funtzioa zein den ezagutu nahi izan dugu horrela. Horretarako, ondorengo ideia hartu dugu abiapuntu: ahozko modalitatearen syntaxian -hitzek enuntziatuan erakusten duten ordenamenduaren ikuspegitik ulertuta (Krier, 2000)- eragin zuzena duten baina idatzizko arauen ikuspegitik epaitu ezin diren errepikapenak bezalako fenomenoak ahozkoaren syntaxiaren arauen barruan neurtu, baloratu eta interpretatu behar direla.

Dena den, azterketan murgildu aurretik, eta lan hau bere testuinguruan hobeto kokatzeko, hainbat kontu izango ditugu hizpide, hala nola: ahozko modalitatearen izaera anizkoitza; ahozko testu askotako sintaxi berezia eta berau aztertzeko bi proposamen; edota errepikapen lexikalen inguruan egin diren azterketen emaitzak.

1.1. Ahozko hizkuntza eta ahozko diskurtoaren testuratzeara

Zer ulertzen dugu “ahozko hizkuntza edo ahozko modalitatea” diogunean? Ahozko diskurtoaren gauzatzea komunikazio-jarduera arrunt, espontaneo eta lagun artekoarekin, eta hizkuntza idatzia emaitza landu eta estandarrarekin parekatzeko joera nagusi izan da urteetan zehar (Blanche-Benveniste, 1987)⁵. Ahozko eta idatzizko diskurtoen gauzapean testualak “espontaneo” eta “landu” kategorietan oinarrituz konparatzea, ordea, ez da egokia bi kasuetan aurki baititzakegu modu espontaneo edo landuagoan sortutako ekoizpenak⁶ (Blanche-Benveniste, 1997). Funtsean, beraz, ahozkoa eta idatzizkoa

⁵ Honako ideia hau, besteak beste, Blanche Benvenistek (1987) XX. mende hasieraz gerotik ahozko frantsesa (*française parlé*) aipatzen duten lan teoriko eta dokumentuak (bereziki, liburu pedagogiko eta gramatika liburuak) aztertu ondoren ateratako ondorioa da.

⁶ Interneteko “chat” bitarteko komunikazioaren baitan sortzen den idatzizko testua esaterako, aurretik landu gabe, unean bertan spontaneoki eraikitzen den testua dugu; eta aldearantz, ahoz jendaurrean egin ohi diren aurkezpenak aurretiko prestaketa baten emaitza izaten dira.

mintzajardunen continuum edo ardatzean aurkitzen ditugun bi modalitate edo gauzatze direla onartzen da gaur egun.

Gauzak horrela, onartu behar dugu ahozko testuak, idatzizkoak bezala, ugarriak ez ezik soziologia desberdinekoak ere izan daitezkeela. Hiztunok eguneroko bizitzan komunikazio-egoera desberdinei lotuta parean tokatzen zaizkigun behar, interes, zein harreman sozialei erantzuteko ahozko mintzajardun desberdinenetan gauzatzen ditugun testuak sortu eta eraikitzen ditugu: publizitate-testua, erosle-saltzaile arteko elkarrizketa, bat-bateko bertsoa, gai baten inguruko aurkezpena, laneko elkarrizketa, telebistako debatea, antzerkia... Beraz, argi dago ahozko modalitateaz ari garenean ez garela ahozko bakar batez ari, idatzizkoaren arau berberak jarraitu gabe eraikitzen diren mintzajardunen gauzapenez baizik.

Ahozko modalitateak erakusten duen heterogeneotasun horren barruan halere, Dolz & Schneuwlyk (1998) muturreko bi ahozko mota bereiztea proposatzen digute. Batetik, ahozko “espontaneo” edo solas gisako elkartruke komunikatiboetan aurkitzen dugun hizkera inprobisatua. Bestetik, “idatzi mintzatua” edo ahoz gauzaturiko idatzizko hizkuntza, hau da, aurretik idatzia edo planifikatua izan den testu batean oinarritutako ahozko ekoizpena. Muturreko bi ahozko praktika hauen arteko continuumean ezaugarri bereizgarriak dituzten ahozko erabilera desberdinak aurkituko ditugu, beraz.

Halaber, askok uste izan dutenaren aurka, azken hamarkadetan ahozko diskurtsoaren gauzapen testual desberdinen inguruan egin diren ikerketek (besteak beste, Gadet, 1989; Blanche-Benveniste, 1990, 1997; Kerbrat-Orecchioni, 1990, 1996) argi erakutsi dute ahozko erabilera edo mintzajardunik informal eta planifikatu gabeena ere –lagun arteko solasa, esaterako–, arau edo erregela batzuen gainean eraikita dagoela.

Lan hau burutzeko erabilitako ahozko testuak, aurrerago zehaztuko dugun moduan, ahozko mintzajardunen continuum horretako muturreko ahozko espontaneotik hurbilen koka ditzakegun testuak dira, aurrez (guztiz) aurreikusi gabeak izan diren komunikazio-egoeretan bildutakoak. Dena den, ko-

munikazio-egoera bakoitzarekin zerikusia duten faktoreek (mintzakideen ezaugarriak, denbora- eta espazio-markoa, elkartrukearen helburua zein formaltasun-maila) mintzajardun hauen barruko hainbat alderditan eragina dutela jakinik ere – hitz-hartzeen zein hitz-txandean funtzionamenduan, mintzakideen gorputz-jarreretan, hizketa-gaian, aukeratutako hizkuntza-erregistroan...(Kerbrat-Orecchioni, 1996; Traverso, 2005)- oraingoz ez gara haien tipologia eta sailkapen kontuetan sartuko.

Sailkapen tipologikoak alde batera utzita, merezi du halere, guztiek partekatzen duten ezaugarri bat aipatzea: mintzajardun hauen dimentsio dialogikoa⁷, interlokutore edo mintzakideei etengabeko inplikazioa eta arreta ez ezik haiek bertan parte hartzen ari direla era esplizituan adieraztea ere eskatzen diena. Kerbrat-Orecchionik (1996) gogorarazten digun moduan, bereziki dialogalak diren mintzajardunetan, hartzailleak igorlearengan ahulaldia sumatzen duenean, espontaneoki elkartrukearen jarraipena ziurtatzeko balio duten erregulatzaileak (“bai”, “ez dakit ba”, “ondo”, “mh”, “a ha”, “primeran!”... modukoak) ugaritzeko joera izaten du; eta alderantziz, ahulaldi hori igorleak hartzaillearengan antzematen duenean, harek elementu fatikoak (“eh?”, “ezta?”, “ulertzen?”, “ez al zaizu iruditzen?”... modukoak) biderkatzen ditu honen arreta berreskuratzeko. Gure corpuseko testuak dialogalak izanik, dimentsio dialogiko hau oso kontuan izan dugu aztergai ditugun errepikapen lexikoen funtzioa interpretatzeko orduan.

1.2. Ahozko testuen sintaxia

Ahozko eta idatzizko modalitateak continuum edo ardatz berean kokatuta daudela onartzen dugun une beretik hauen atzean erregimen desberdinen baitan gauzatutako hizkuntza-sistema bakar eta bera aurkitzen dugula onartzen dugu (Gadet, 1989; Blanche-Benveniste, 1987). Oinarri gramatikal eta

⁷ “Solaskidearen hitz txanda jarraitzen eta entzuten ari denak elkarreragin sarearen eraikuntzan parte hartze aktiboa erakusten duen une beretik hitz egin dezakegu mintzajardunaren dimentsio dialogikoaz” (Alegria, Diaz de Gereñu eta Manterola, 2008).

lexikal bera partekatzen da bi kasuetan. Desberdintasunek, hortaz, bakoitzaren linealtasun, izaera material eta enuntziatio-baldintzekin dute zerikusia, baita komunikazioaren izaera berarekin ere. Zentzu horretan, ahozko modalitatea idatzizkotik bereizten duten ezaugarri nabarmenenak horrela laburbilduko genituzke⁸:

- Mezua helarazteko kanal eta osagai mota desberdinak erabiltzea: hizkuntzako elementuak, elementu prosodikoak, elementu paralinguistikoak, hizkuntzaz kanpoko elementuak.

- Elementu hauen izaera eskusibo eta iheskorra, behin ekoiztutakoan -grabatu ezean, behintzat- berreskura ezinak baitira.

- Mezuaren berehalako gauzatzea denborak baldintzatua izatea.

- Atzera jo eta esandakoa ezabatu edo aldatzeko aukerarik eza.

- Enuntziatuen interpretazioari begira testuinguruak eta mintzakideen eza-gutza konpartituak duen garrantzia.

- Elementu betegarrien presentzia⁹.

- Intonazioaren eta sintaxiaren arteko harreman estua.

- Parataxiaren¹⁰ - hau da, segmentu frastikoen arteko lotura esplizitu ez egitearen- aldeko joera.

Ezaugarri hauek guztiek, zalantzarik gabe, ahozko testu askotan aurkitzen dugun sintaxi, itxuraz, berezi horren erantzule dira. Gauzak horrela, solasa

⁸ Ikus Alegria, Diaz de Gereñu eta Manterola (2008).

⁹ “eh” partikula zalantzazkoa zein betegarria; hitz laburren errepikapenak, hitz (talde) baten gainean eginiko zuzenketak, bertan behera utzitako hitz edo enuntziatuen hasierak, amaitu gabe utzitako enuntziatuak, hitz tarte laburrak, elementu fatiko (“mh”, “ah”,...) eta mintzajardunaren markatzaileak, bokalen luzapenak...

¹⁰ Parataxiaren adib.: “hau da A4 bat bezela/ folio bat bezela/ pentzatz(en) (d)et/ honeño”, hipotaxi bidez -hau da, koordinazio eta menderakuntza bidez- “hau A4 bat bezalakoa, folio bat bezalakoa dela pentsatzen dut” ekoiztu beharrean.

bezalako mintzajardunak sintaxi berezi, inkoherente eta agramatikal batekin erlazionatu ohi diren ezaugarri eta fenomenoen agertoki izaten dira maiz:

- Parataxi bidez gauzatutako loturak: intonazioaren bidez gauzatutako koordinazioa:

(1) *hau da A4 bat bezela/ folio bat bezela/ pentzatz(en) (d)et/ hone-año (13. elk.)*

- Monema proposizionalak: hitz bakarreko esaldiak, adberbio izaerako elementuetara murrizturiko predikatuak:

(2) *ezetz esan zuen / orain ekuxita akaso/ zuk ekuxita esanez keo (16.elk.)*

- Anakolutuak: esaldi edo enuntziatu erdian buruturiko egitura aldaketa, hasierako komuntadura falta duen elementu edo unitate bat bertan behera utziz:

(3) *yo esque bueno no me parece muy oportuno (R.A.E.)*

[a mi]

- Elipsiak:

(4) *Æ badakate gatza o...(5.elk.)*

- Lexikalki gauzatu ez den balentzia, gramatikalki amaitu gabeko itxura hartzen duten egiturak:

(5) A: *gaixki egondu zera?*

B: *ez gizona dabilkit nahikooo Æ (1.elk.)*

- Sintaktikoki galdetzaile eta substantibo alternantzia segidan, galdetzaileekin bat datorren funtzio sintaktikoa azaltzen ez duten erantzun laburrak:

(6) *Bidaia bat egin behar dut – Nora? – Balear Uharteak – Bakarrik? – Nadinekin – Noiz arte? – Ekaina amaiera (Jean Martineten adibidea, Krier 2000-tik hartua)*

- Elementu parasitikoak:

- (7) *ah ba* deituko diot/ *e-* esango dio- bai bai *ba* nik deituko diot gero
orain mobilera ta:: *bue:-* biyek elkarrekin/ azalduko gera
(7.elk.)

- Errepikapen lexikoak:

- (8) *beste bikin polita florerua jartzeko polita duzu* (3.elk.)

Horrelako adibideen aurrean bistakoa da perpausa ez dela ahozko testuen sintaxia aztertzeko azter-unitate egokia, ahozkoan denetariko egiturekin egiten baitugu topo. Halere, antzeko kasuak idatzizko erabilera askotan ez aurkitzeak ez du adierazten ahozko testuetan maiz topatzen dugun sintaxia eskusiboa edo inkoherentea denik. Ahozkoak koherentzia sintaktiko propioa du. Luzatik (1998) dioen moduan, idatzian koherentzia sintaktikoaren nozioa absolutua da. Perpausa da markoa eta gramatikaltasuna eta onargarritasuna dira koherentzia neurtzeko erabili ohi diren irizpideak. Ahozkoan, aldiz, koherentzia sintaktikoa erlatiboa, dinamikoa eta aldakorra da. Ez dago ekoizpenak epaitzeko balio digun aurrez zehaztutako markorik eta gramatikaltasun eta onargarritasun kontzeptuak berriz, unean uneko komunikazio- baldintza eta egoeren menpe daude.

Nola aztertu, orduan, ahozko testuetan maiz agertzen zaizkigun hitzen ordenamendu eta egitura berezi hauek? Krier-en (2000) ustez ahozkoaren sintaxia aztertzen hasi aurretik, komeni da “sintaxi” hitza darabilgunean zer ulertzen dugun argitzea. “Sintaxi” hitzarekin “ordena ezarketa” ulertzen badugu, hizkuntza-adierazpenen kasuan, diskurtsoko elementu jarraien ordenaz ariko ginatke. Beraz, ikuspegi honetatik egindako hizkuntzaren sintaxiaren azterketak enuntziatuaren barruan hitzak zein modutara ordenatzen diren edo ordena daitezkeen du aztergai.

Jarraian ahozko sintaxia aztertzeko proposatu diren bi azterketa aurkeztuko ditugu labur: Aix en Provence-ko GARS taldearena, batetik eta Daniel Luzzatirena, bestetik. Haien asmoa ez da hiztunaren gaitasun komunikatiboa

islatzen duen sistema bakar eta egonkor baten existentzia frogatzea, sistema bere horretan deskubritzea baizik. Arbuiatu beharrean, ahozko testuek erakusten duten heterogeneotasun eta ezegonkortasuna deskripzioan integratzen ahalegintzen dira. Ahozkoaren ekoizpenaren berri ematen diguten hizkuntza-arrasto eta hutsegiteen azterketan ez ezik, ahozkoaren berezko egituraketa sintaktiko eta diskurtsiboan ere jartzen dute interesa. Hizkuntza ekoizpen errealez osatutako corpusean oinarrituta, hizkuntza bere horretan, errealitatean agertzen den bezala (eta ez “behar lukeen” moduan) aztertzen dute.

1.2.1. GARS taldearen proposamena

Aix-en-Provenceko GARS (Groupe Aixois de Recherches en Syntaxe) taldearen azterketak komunikazio-egoera desberdinetan¹¹ bildutako ahozko testuez osatutako corpus zabal batean oinarritutakoak dira. Testu hauek monologalak dira gehienak. Darabilten prozedura berriz, guztiz deskriptiboa eta induktiboa da. Ikuspegi orokor bat hartu eta dena kontuan hartu beharrean, azterketa maila eta plano desberdinen arteko bereizketa egiten dute. Abiapuntu bezala maila morfo-sintaktikoa hartzen badute ere, irizpide deskriptiboak egokituz eta moldatuz beste azterketa-maila batzuk (lexikoa, tematiko zein diskurtsiboak) ere kontuan hartzeko aukera ematen du haien proposamenak.

Haien ordenamendu-sistemak garbi erakusten du ahozko testuen antolaketa berezia, “hezurdura sintaktiko” multzo bat eskaintzen baitu. Ordenamendu honen funtsa transkribatutako testua bi dimentsio edo ardatzen baitan antolatzean datza: ardatz horizontala edo sintagmatikoaren eta ardatz

¹¹ Zenbait elkarrizketa (gazteen zein helduen artean eta etxebizitza pribatueta zein leku publikoetan buruturikoak); bizitzari buruzko kontaketa ugari (emakumeen bizimoduaz, haur-tzaroaz, gerrako pasarteak, auzoko bizimoduaz...); gertaera edo gai zehatzen inguruko pasarteak (hiri barruko denda txikien egungo egoeraz); biztanleen eta instituzioen arteko harremanen ingurukoak; bere lanbidean esperimendatua den norbaiten ahotik jasotako pasarteak; elkarte edo asoziazioaren baten izenean hitz egiten dutenen pertsonen testigantza; irrati eta telebistatik jasotakoak etab.

bertikala edo paradigmaticoaren baitan. Testuko elementu eta unitate desberdinak bi ardatz hauen arabera ordenatzeko orduan, lehenik eta behin, gobernu sintaktikoaren teoriar oinarrituz, aditzak gobernatuak direnak eta aditzaren gobernutik kanpo gelditzen direnak (*éléments associés*) bereizten dituzte. Hala, beheko adibidean antzeman dezakegun moduan, ardatz horizontalean zehar-funtzio sintaktiko eta diskurtsibo bakoitzari kokaleku sintagmatiko propio bat dagokio. Halaber, funtzio (eta kokaleku) bera partekatzen duten unitateak paradigma edo ardatz bertikal beraren azpian aurkitzen dira:

(9) *on est allé à on est arrivé à Barcelone on s'est perdu à Barcelone
du coup on a dit tiens ben on va jusqu'à Valence puis on est allé là-bas*
(LIC 93, Sagape, Savelli, Blanche-Benveniste, 1990-etik hartua)

	on	est allé	à
	on	est arrivé	à Barcelone
	on	s'est perdu	à Barcelone
du coup	on	a dit	tiens ben on va jusqu'à Valence
puis	on	est allé	là-bas

Ardatz paradigmaticoaren erabilerari eskerrak, oso modu argian aurkez daitezke ahozkoan oso ohikoak diren egituraketa arrasto eta fenomenoak: esaldi osatze edo aldaketa, unitate beraren errepikapenak, aditzik gabeko segida nominalak, hutsegite, zalantza-une, bertan behera gelditutako enuntziatu, berformulazioak etab. Baita, enuntziatu batean autonomia intonatiboa eta semantikoa izan arren, kategoria gramatikalen arteko gobernuzko erlazio bidez azaldu ezin ditugun eta galderen erantzunetan maiz aurkitzen ditugun “bai, ados” moduko enuntziatuetakoko elementu edo unitateen banaketa ere.

Bereziki ahozko erabilera batzuetan hain arruntak diren arrasto hauek, ordea, ez dituzte hizkuntzaren sintaxi gisa definitzen, hizkuntzaren ahozko modalitatearen ekoizpen modu eta ezaugarri gisa baizik (Blanche-Benvenistek, 1997). Haien iritziz desegokia da, *subjektua+aditza* egituradun enuntziatu bat

ekoizteko hainbat saiakera hutsal aurkitzen ditugun beheko adibidea bezalako kasuetan, zati anitzez osatutako segida sintagmatiko bakarra dugula interpretatzea. Haien interpretazioaren arabera, beheko segida honetan, funtsean, kokaleku sintagmatiko bera partekatzen duten unitateak aurkitzen ditugu:

(10) *j'obs- je constate simplement je euh que malheureusement*
Martine ben elle a jamais fait son travail

j'obs-

je constate simplement

je euh que malheureusement Martine ben elle a jamais fait son travail

(Blanche-Benveniste, 1997)

Haien iritziz, gisa honetako hutsegite edo saiakerak azterketarako traba baino, egituraketa sintaktikoaren balizko seinale dira.

Bestalde, elkarren gobernupean egon gabe nolabaiteko mendekotasuna erakusten duten unitate edo zatiak *-plus je cours*, *plus je deviens sportif* (Sav FP89, Blanche-Benveniste, 1990-tik hartua)- azaltzeko GARS taldeak ezinbestekotzat jotzen dute bi azter-lerro edo sintaxi-maila bereiztea:

- Sintaxia: aditza, izena edo adjektiboa bezalako kategoria gramatikalen gainean oinarrituriko egitura edo unitateen arteko erlazioen eremua;¹²

- Makro-sintaxia: kategoria gramatikalen gobernu bidez azaldu ezin ditugun erlazioen eremua. “Perpau” gisa ulertzen ditugun unitate osoak zein honen maila gainditzen duten unitateak kontuan hartzen dituen maila¹³.

¹² Eremu honek ez du ezinbestean bat etorri behar “perpau” itxurako eta ezaugarri diskurtsibo eta inonatiabodun unitatearekin.

¹³ Hona Blanche-Benvenistek (1990:39) eskaintzen digun adibidea: *il a beau avoir une carte complètement paumé*. Unitate oso bat bezala ikusten dugun adibide honen barruan, kategoria sintaktikotara mugatzen den sintaxian oinarrituz, aditzaren gainean eraikitako egitura bat

Makro-sintaxiko oinarrizko unitatea “gunea” (frantsesez, *noyau*) da, enuntziatu batean autonomia intonatiboa eta semantikoa duen unitatea. Gune batek, berak bakarrik, enuntziatu bat osa dezake. Halere, ahozkoan unitate makro-sintaktiko desberdinak osatuz elkarren jarraian doazen gune-multzoak aurki ditzakegu. Beheko adibide honetan esaterako, lau gune jarrai bereizten ditu Blanche-Benvenistek (1997): [à Toulon] [exact] [oui] [à Toulon].

(11) *Elle habite à Toulon, c’est ça, hein?*

À Toulon, exact, oui, à Toulon (Guili 3,4, Blanche-Benveniste 1997-etik hartua)

1.2.2. Daniel Luzzatiren proposamena

Bigarren proposamena berriz, D. Luzzatirena (1996, 1998, 2004) dugu. Autore honek ahozko hizkuntza aztertzeko, batez ere, egoera espontaneoan sortutako ahozko praktika monologal eta dialogal desberdinek osatzen duten corpusa darabil¹⁴. Ahozkoa ikuspegi sintaktiko-enuntziatibotik azertzen du, “fenêtrage syntaxique” deritzon metodoaren bitartez.

Koherentzia Sintaktikodun Leihoen (KSL aurrerantzean) inguruan proposatutako analisi honen azpian aurkitzen dugun ideia honakoa da: enuntziazio prozesuarekin batera sortua eta hautemana den ahozko enuntziatu espontaneo batean nozio hau leiho single batekin definitzen da. Leiho hau modu ez linealean, enuntziatuaren eta honen garapenaren neurrira, zabaltzen da (Luzzati, 1998, 2004).

Luzzatiren (2004) esanetan, ahozko ekoizpena zaindu edo neurtuagoa den heinean, koherentzia sintaktikodun leihoek zabalera handiagoa hartzeko joera

(*il a beau avoir une carte*) eta adjektiboaren gainean eraikitako beste bat (*complètement paumé*) dugula azal dezakegu. Aldiz, bi egiturak unitate nagusi beraren barruan duten elkarrekiko lotura ez da kategoria batean oinarritutako egituren kasuan aurkitzen duguna bezalakoa.

¹⁴ Kafetegian bilduriko eguneroko bizitzari buruzko pasarteak; telefonoz buruturiko elkarrizketa estiloko praktika transakzionalak.

izaten dute. Era berean, leihokatzeen aniztasuna ahozko espontaneoaren ezau-garri da. Hau da, zenbat eta hizkuntza maila espontaneoago edo askeagoa or-duan eta KSL labur gehiagorekin egingo dugu topo¹⁵. Halaber, leihoen zabalera potentzial hau ere hiztun bakoitzaren gaitasun komunikatiboaren adierazle litzateke (Luzzati & Mir-Samii, 1996); bestela esan, zenbat eta leiho zabalagoak, orduan eta komunikazio gaitasun handiagoa.

Gauzak horrela, ahozko enuntziazioan zehar, koherentzia sintaktikoa une jakin batean mugatua ez ezik, malgua den zerbait ere bada. Mugatua, ezker-eskuin mugatua aurkitzen den entitate bat delako, nahiz eta maiz ez den enuntziatu osoa bere horretan hartzera iristen. Malgua, enuntziatuen garape-naren arabera eta haien neurrira eraldatzen delako.

KSLak “esparru sintagmatiko minimo” gisa definitzen dira eta hauen bar-nean, unitate desberdinen arteko (buru eta osagarrien arteko) gobernu- eta mendekotasun-erlazioak gauzatu ohi dira. Luzzatik 6 leihokatze mota bereiz-ten ditu:

- (a) Leiho arrunta [—] adib.: [*vous savez mon mari a un yacht*]
 (b) Leiho etena [—< adib.: [*mon mari et moi sommes allés dans*<
 (c) Hasierarik gabeko leihoa >—] adib.: > à l’*île du Soleil Levant*]
 (d) Leiho paradigmaticoa1 [—|—|— adib.: [*hier [hier matin mon mari et moi...*
 (e) Leiho paradigmaticoa2 —|—|—] adib.: *nous sommes allés à ehu*] dans un]
 (f) Segmentu bera partekatzen duten leihoak

(f1) [1a—|1b—1a]—1b]

Adib.: [*vous savez [mon mari a un yacht] vous savez*]

¹⁵ Luzzati hiru hizkuntza egoera desberdinetan gauzaturiko ahozko ekoizpenen artean egin-dako konparaketan oinarritzen da hori esateko, guztiak ere, hizkuntza maila desberdinei da-gozkienak.

(d) [—[—[— eta (e) —]—]—] motako leihokatzeak, ardatz paradigmaticoaren barneko bilaketa prozesuak lirateke. (f) [1a—[1b—1a]—1b] motako egituren kasuan berriz, unitate segida batean, XYZ, hiruetako bat beste biek partekatzen duten unitate bat da (*mise en commun*). Azken hau erdiko posizioan aurkitzen denean (f1), egoera bikoitzean aurkitzen da maiz, batetik, menpekotasun-egoeran eta bestetik, gobernu-egoeran gure corpusetik atera dugun adibide honetan gertatzen den moduan: *bueno/ oin-oin ipiñi tube* <*bentilaziyuek eta gauzak*> ipiñita dare eh (*bentilaziyuek eta gauzak*: osagarri zuzenaren funtzioa vs subjektuaren funtzioa). Apokoïnu izenez ere ezagunak diren (f) motako leihokatzeak ahozko enuntziatuetan maiztasun handia duten eta ahozkotasunari oso lotuta dauden fenomenoak dira.

Analisi modu honen bitartez, gutxieneko leihokatze sintaktiko bat osatzera iristen ez diren unitate, elementu edo pasarteak leihokatzeetatik kanpo gelditzen dira, erraz identifikatzeko moduan. Kasu horretan aurkitzen diren etariko batzuk hitz betegarriak (*ba, eh, bueno, hori...*) zein diskurtso barruko artikulatzaile eta markatzailek (*baina, eta orduan, eta...*) dira. Unitate sintaktiko zenbaiten errepikapenek edota bertan behera gelditutako hitz eta bestelako unitateen hasierak, aldiz, KSLn tipologia ematen digute aditzera -ardatz paradigmaticoaren barneko bilaketa prozesua, beraz, (d) eta (e); eta amaitu gabeko egiturak (b)-.

1.3. Errepikapenaren fenomenoak ahozkoan

Lan honetan, sarreran aurreratu bezala, ahozkotasunarekin estuki lotuta dagoen fenomeno bat dugu aztergai, errepikapen lexikoena. Errepikapen lexikoak aurretiko prestaketarik ez duten ahozko mintzajardunetan -bereziki, espontaneoetan- gertaera arruntak dira, ahozkotasunaren elementu identifikagarriak (Luzzati, 1998) eta literaturan ere aski aipatuak.

Frédéric-ek (1985) gogorarazten digun moduan, tradizio erretorikoak errepikapenen modalitate desberdinen sailkapenari begira egindako ekarria handia eta esanguratsua da (cf. m taldea, 1987, Garavelli, 1988). Egun ezagutzen ditugun errepikapen mota gehienak, erretorika klasikoko figuren zerrenda

edo inbentarioetan sailkatuta eta izendatuta agertzen dira. Aipatu berri dugun autore honek hizkuntzan aurki ditzakegun errepikapen-modalitate desberdinak -errepikapen formalak (grafikoak, fonikoak, lexikoak, sintaktikoak, suprasegmentalak), semantikoak zein morfo-semantikoak- biltzen ditu lan bakar batean. Bi sail nagusi bereizten ditu errepikapen mota guztien artean:

- Borondatez kanpo egindako errepikapenak:

a) Zalantzazko une baten edo esan beharrekoa bilatzeko denbora hartzeak: *eh, bueno, ba* eta antzeko partikula betegarrien errepikapena;

b) Beldurra, urduritasuna, poza, haserrea, harridura, urduritasuna bezalako emozioen batek eragindakoak;

c) Informaziorik helarazi ez, baina arrazonamendu baten etapa desberdinak markatzeko funtzioa betetzen dutenak: *eta orduan...baina orduan... eta orduan...*;

d) Lexikalizatuak, erabileraren poderioz, hizkuntzan hitz bakarra eta bera balira bezala (baina ez balio berarekin) erabiltzen diren errepikapenak: *gorri-gorria; txiki-txikia...*

- Mintzakidearen nolabaiteko borondatea agerian uzten duten errepikapenak: mezuaren ulergarritasuna eta argitasuna helburu egindako informazio gehitzeak (adib.: *noiz botatzen iozu ho(r)i fungizida ho(r)i?*).

Blanche-Benvenistek zuzentzen duen GARS taldeak ez du zuzenean eta zehazki errepikapenaren fenomenoaz aztertzen, baina ahozko sintaxia aztertzeko proposatzen duen hurbilketaren barruan aipatzen duen fenomenoetariko bat dugu errepikpena. Talde honek errepikapen-kasu batzuk ardatz sintagmatikoaren garapena oztopatzen duten gertaerak direla azaltzen digu:

(12) *hier hier mon mari et moi sommes allés dans un dans-*

hier

hier mon mari et moi sommes allés dans un

dans

Gisa honetako errepikapen lexikoak ardatz paradigmaticoan gertatzen eta azaleratzen diren gertaeren -zalantza une, zuzenketa, informazio gehitze, aberastasun estilistiko, denbora hartze etabarren- emaitza ikusgarriak lirerateke, hizkuntza mintzatuaren ekoizpen modu eta prozesuaren arrasto. Arrasto hauek, haien iritziz, baliagarriak dira besteak beste diskurtsoa nola garatzen dugun, hau aurrera eramateko erabiltzen ditugun unitateak zein diren edo gure memoriaren mugak zein diren aztertzeko.

Luzzatik (1998), bere aldetik, figura erretorikoak erabiltzen ditu hizkuntza mintzatuak berezkoak dituen zenbait fenomeno aztertzeko. Erretorikan oinarritutako hurbilketa hau ahozkoaren deskripzio gramatikala helburu hartuta, ahozko estiloaren berezitasunak eskuratzeko egokia izan badaiteke ere, honek dituen traba eta gabeziak ere gogorarazten dizkigu: zenbait figuren izaera arbitrarioa eta hauen identifikazioak berarekin dakarren subjektibitate maila. Errepikapen figuren inguruan burututako azterketa orok sintagmaren mailako segmentazioa eskatzen du. Kontua da askotan egindako segmentazioak baldintzatzen duela figura baten edo bestearen arteko hautua. Bestetik, errepikapenaren interpretazioa dugu. Luzzatik proposatzen duen moduan, errepikatutako sintagmek ez dute beti erlazio paradigmaticoa erakusten, hau da, ez dute nahitaez erreferente berari lotuta agertu behar. Hau hobeto azaltzeko ondoko adibidea dakarkigu:

- (13) *le tuyau il était bouché le tuyau il était bouche hein tu penses hé le tuyau il était bouché ça faisait déjà un petit moment*

Errepikapen kasu hau *épizeux* (a/a) figura erretoriko gisa identifikatzen du Luzzatik. Hau interpretatzerakoan, ordea, ez ditu errepikatutako hiru atal edo unitateak paradigma eta erreferente beraren baliokide kontsideratzen. Haren iritziz, kasu honetan errepikatutako elementuen estatus sintaktikoak elkarrekiko eskusiboak dira. Lehenengo atala hiztunak bere buruari egiten dion galdera gisa interpretatzen du, bigarrena, galdera erretoriko horren adierazpenezko erantzun bezala, eta aurrerago agertzen den hirugarren agerraldia, berriz, aurreko galde-erantzunen joko horren azpimarratze bezala.

Luzatik, beraz, Blanche-Benvenistek aipatzen dituen “errepikapen paradigmaticoen” ondoan, “errepikapen sintagmatikoak” ere bereiztu behar direla defendatzen du. Bigarren mota honen barruan alderdi komunikatibo eta pragmatikotik interpretatu beharreko errepikapenak, asmo edo helburu komunikatibo jakin bat ezkututzen dutenak, sartu beharko genituzke haren ustez.

Errepikapenen fenomenoaren aztergai duten beste zenbait autorek (Tannen, 1987; T. Villamizar, 1993; Álvarez, 1994) funtzio erretoriko eta poetikoak aipatzen dituzte. Tannen-en iritziz, errepikapena formula erritualak sortarazteko bitarteko bat da eta izaera automatikoa du. Bere funtzioen artean berriz, honakoak bereizten ditu: hizketaldia modu eraginkorragoan, azkarragoan eta neke gutxiagorekin burutzea. Haren iritziz, zenbait errepikapenek hizketaldiaren zama edo dentsitate semantikoa arintzearekin bat, mezuaren ulermena errazten dute. Bestetik, hizketaldiaren edo diskurtsoaren kohesioa eta funtzio fatikoa ere bideratzen ditu.

Guri dagokigunez, errepikapen lexikoaren fenomenoaren ahozkoan gertaera arrunta izanik, ahozkotetasunaren edo ahozko “espontaneotik” hurbilen aurkitzen den estilo baten ezaugarri ez ezik, ahozkoaren mezuaren antolatze modua ezagutzeko bidea ere ematen digun fenomeno dela uste dugu. Ahozko modalitateak maiz erakusten duen sintaxi, formalki, “bereziaren” eragileetariko bat dugu errepikapena. Era berean, Luzzatirekin (1998) bat egiten dugu errepikapen kasu asko alderdi komunikatibo eta pragmatikotik interpretatu beharrekoak direla dioenean. Errepikapenen kasuak ugariak ez ezik, askotarikoak ere izan daitezke eta beraz, ez dago guztiak irizpide berdinak erabiliz azaldu eta baloratzetik. Hau guztia hala dela frogatzeko ahozko bost mintzajardun mota desberdinen transkribaketan oinarrituz, ondoko hiru galdera hauek erantzuten ahalegindu gara:

- Zein dira eta nolakoak dira errepikapen fenomenoaren inguruan sortzen diren egitura edo konfigurazio sintaktikoak?

- Lege sintaktikorik urratzen al dute errepikapenek?

- Zein funtzio betetzen du errepikapenak egitura bakoitzean?

2. Metodologia

2.1. Corpusaren ezaugarriak

Gure corpusean bildu ditugun ahozko testuak telefonoz zein aurrez aurreko komunikazio-egoera errealean sortutako ahozko ekoizpenak dira. Ahozko elkartruke hauek isilpean¹⁶ grabatu eta mintzakideei baimena eskatu ondoren *Audacity* programaren laguntzaz transkribatu ditugu. Briz-ek (1998, 2002) darabilen transkripzio-sisteman oinarritu gara transkripzio-irizpideak aukeratzekoan.

Esan bezala, ahozko espontaneoaren ezaugarriak dituzten mintzajardunak izan ditugu eskuartean, bost komunikazio-egoeratan jasotakoak: azokan gertatutako bat-bateko topaketak; lagun/familia arteko solasak; hitzordua zehazteko lagun/familia arteko telefono-deiak; elkartruke transakzionalak (gehienak azokan eta dendetan gertatuak) eta irrati-saio batera egindako telefono-deiak gaian aditua den espezialistari aholkua eskatzeko.

Bertan parte hartu duten mintzakideei dagokienez, hauen ikasketa-maila eta sexua, adina zein elkarren arteko harremana desberdinak badira ere, guztiak dira adinez nagusiak eta etxetik euskaldunak edota eguneroko edo ohiko hizkuntza euskara dutenak. Gehienez ere lau mintzakidek eraikitako solasak dira guztiak.

Elkartrukeen formaltasun-mailari dagokionez, hau, oro har, pertsonen arteko harremanaren araberakoa da. Harreman estua duten edo ezagun diren mintzakideen arteko elkartrukeetan, oro har, ezezagun diren eta tratu funtzionala duten kasuetan baino tonu informalagoarekin egin dugu topo.

¹⁶ Mintzajardun bakoitzari dagokion berezko komunikazio-egoera ez baldintzatzeko eta behatzailearen paradoxa ekiditeko (Labov, 1983) hartu dugu erabaki hau.

1. TAULA

CORPUSA OSATZEN DUTEN TESTUAK ETA HAIEN INGURUKO DATUAK

Elkarreragin mota	Erref. zkia	Iraupena	Hitz kopurua
Bat-bateko topaketa	Trans. 1	1'03	79
	Trans. 2	0'27	72
	Trans. 3	0'46	97
	Trans. 4	2'22	250
Lagunarteko solasa	Trans. 5	27'13	3108
	Trans. 6	7'20	740
Lagunarteko telefono deia	Trans. 7	1'07	182
	Trans. 8	2'34	453
	Trans. 9	2'46	436
Elkarreragin transakzionala	Trans. 10	1'47	189
	Trans. 11	0'53	81
	Trans. 12	3'00	216
	Trans. 13	1'38	77
	Trans. 14	4'19	197
	Trans. 15	3'47	285
	Trans. 16	10'47	1861
Irrati-kontsulta	Trans. 17	4'49	686
	Trans. 18	2'57	414
	Trans. 19	2'56	390
Guztira		79,51	9813

2.2. Datuen tratamendua

Gure azterketa esaldi edo enuntziatu mailan errepikatutako unitateetara mugatu dugu. Unitate hauek hitz bakar batez zein hitz multzo batez osatuak izan daitezke. Hauen aukeraketa egiteko orduan unitatea elementu batek baino gehiagok osatutakoa den kasuetan ez dugu ezinbestekotzat jo unitatea bigarrenago agerraldian bere osotasunean, berdin-berdin, errepikatua izatea. Beraz, elementu batekin/batzuekin lotutako aldaketak jasan dituzten errepi-

katutako unitateak ere ontzat hartu ditugu¹⁷ unitate osoak funtzio sintaktikoa bera mantentzen jarraitzen duten neurrian. Unitatea lehenengoz agertzen denetik bigarrenegoz agertzen denera aurki ahal izan ditugun aldaketak honakoak izan dira:

- Elementu berri baten gehitzea:

(14) *hemendik haraino bat/ hartzia [pareta dana]// [leihoko
pareta dana]/ ta holan ya dau mahi oso bat*

- Elementu baten kenketa:

(15) *baino ez dira [gauza pertsonalak] hoiek?/ eske klaro [Æ
pertsonalak] izango dira*

- Elementu baten ordezkapena:

(16) *[zea berriya]//[medikaziyo berriya] jarri zioten prosta-
tantzako ta;*

Laburbilduz, corpusean errepikatuta agertzen diren unitateak biltzeko garaian kontuan hartu ditugun irizpideak ondoko hauek izan dira:

- Errepikapena hitzaren mailatik gorako eta perpausaren mailatik beherako unitateak izatea.

- Errepikapenak hitzunak hitz-txanda beraren barruan buruturikoak izatea.

- Errepikatutako unitateek, agertzen diren enuntziatu edo esaldiari dagokionez, funtzio sintaktiko bera erakustea, ondoko esaldien kasuan gertatzen den bezala:

(17) *Zubiondo/ zuk badakizu non dan Zubiondo?*

¹⁷ Jakin badakigu, aldaketa hauek unitatearen balio denotatiiboari dagokionez ere aldaketak eragiten dituela.

- (18) *bai nik/ nik gomendatuko nizuke ziurtatzia men- mentu
oinak hemenguak diala eh?*
- (19) *gizona hil txitzakonin lehen lehenengo nobiyu izendako
horrekin/ horrekin ezkondu eta oain hori hil*
- (20) *beste bikin polita/ floerua jartzeko polita*

Aldi bereko bi hitz-hartzeak eragindako errepikapenak ere jaso ditugu, baita ere, kanpoko zarata edo bestelako faktoreren batek eragindako errepikapenak, beti ere, hiztunak hitz-txanda beraren barruan gauzatuak badira. Baina bazterrerera utzi ditugu hitz-txanda mantendu, berreskuratu edota hura galtzeko arriskuaren beldurrez burututako errepikapenak. Bestetik, aldaketa fonetikoren bat izan duten unitateak ere ontzat hartu ditugu: *ein dezu* > *in dezu* etab.

Aldiz, ez ditugu kontuan hartu:

- Formalki berdinak baina semantikoki desberdinak diren hitz polisemiakoak.

- Zalantzez transkribaturiko zatiren bat duten enuntziatuen baitan topatutako errepikapenak;

- Aldi bereko hitz-hartze zein hitz txandaren aurre-hartze baten ondorioz hiztunak “erdizka” utzitako unitateak ere (adib.: [*nahiko*] [*nahiko lan*]; [*eman-*]/ [*emango (d)izut*]).

- Enuntziatu beregainetan aurkitutako unitateen errepikapenak (cf. 21 eta 22 adibideak), ezta unitatea bigarren agerpenean birformulatutako enuntziatu baten barruan aurkitzen bada ere (cf. 23 eta 24 adibideak):

- (21) *ez haundixa EZ DAUKET NAHI DOT haundixa//
*baña txikiña dauket**

- (22) *ze PELIGROSUE dauen espaloi hau/ LATZA nola dauen*

(23) ZEAKIN zijen/ GURE NERE KOÑATAN ILLOBAKIN zijen

(24) euro bat HAMABI PLA- LANDARE/ PAKETE BATEK euro bat

Luzatik proposatzen duen eta lan honetan erabiliko dugun “leiho” kontzeptua kontuan hartzen badugu, goiko adibideetariko bakoitza bi leiho oso eta beregainetan bana dezakegu (nahiz eta 24 adibidean aditzaren elipsia dugun). Aldiz, guk aztergai izango ditugun kasuetan, errepikatutako unitateak leiho bakar eta beraren barruan (cf. 25) edota leiho banatan, leihoetariko batean bakarrik aurkitzen den unitatea konpartituz (cf. 26: IN BI(HAR D)OZU; 27: HAU DA) agertzen zaizkigu:

(25) [hartu-hartu] zenbat jan dituzute?

(26) *baña klaro* [hori<[hori bai<[hori IN BI(HAR D)OZU *neurrita*]

(27) [HAU DA A4 bat bezela] folio bat bezela]

Adibide guztiak eskuartean edukitakoan, Luzzati bereizten dituen 6 leihokatze mota desberdinak kontuan hartuta, errepikatutako unitateetan aurkitu ditugun eskema edo egiturak bereizi eta transkribatzeari ekin diogu. Horretarako, ondoko ikurrak erabili ditugu eta oinarritzat hartu dugun irizpide nagusia, Luzzatik egin bezala, “errepikapen paradigmaticoak” eta “errepikapen sintagmatikoak” bereiztea izan da.¹⁸

[...] Leiho arrunta, errepikatutako unitateak barnean hartzen dituena.

¹⁸ Egitura desberdinak transkribatzeko erabili dugun sistema hau erretorikak baliabide/figura literario desberdinen eskemak transkribatzeko eta Luzzatik (2004) leihokatze desberdinak bereizteko darabiltzaten sistemetan oinarrituz osatu dugu.

- (X) Errepikatutako unitatea. Dagokionean, bigarren agerpenean, honen barruan gertatzen diren aldaketak ere (X1)>(X2) adierazi ditugu;
- / Denbora-tarte labur baten bidez zein intonazioaren¹⁹ bidez markatutako muga;

... Enuntziatuan parte hartzen duten gainerako unitate sintaktiko eta elementuak;

__* Errepikatutako unitateekin lotura sintaktikoa duen unitatea;

& juntagailua;

[...< Enuntziatuaren jarraipena etena;

(...) Hitz tarte edo elementu betegarriren batez osatutako zatia.

Egitura edo eskema desberdinak bereiztu eta gero, hauetariko bakoitzaren deskripzioa eta interpretazioa egin eta hauen arteko konparaketa egin dugu.

3. Emaitzak

Irizpide eta baldintza hauek guztiak kontuan hartuta, 83 errepikapen-kasu bildu ditugu gure corpusean.

2. TAULA

CORPUSEAN BILDUTAKO ERREPIKAPEN KASUAK

Bat-bateko topaketa	Lagun/ familia arteko solasa	Lagun arteko telefono-deia	Elkartruke transakzionala	Irrati-kontsultak	GUZTIRA
7	24	10	29	13	83

3.1. Errepikapenak barne hartzen dituzten egituren deskripzioa

Arestian adierazitako ikurren arabera, 83 errepikapen-kasuak jarraian deskribatuko ditugun bederatzi eskemetariko baten arabera transkribatu ditugu:

1. [...((X)&(X))...]: [eta ni ((berba) eta (berba)) Æ*]
2. [...(X)(X)...]: [(**hartu**)(**hartu**) Æ* zenbat jan dituzute?]
3. [...(XX)...*...]: [(**ondo-ondo**) pasa* ordun]
- 4.1. [...(X)< (...)(X)...*...]: [zergatik (Koro re)/< [(ez ez zuri bakarrik ez)(Koro ere) ikusten non* horrela]
- 4.2. [...(X)< (X)<[(X)...*...]: [bai Korok ere ez dakit (**zerbait problema**)/< (**zerbatt**)/< [(**zerbatt problema**) bazuen* bai/ oseake: beldurtu egin nizun?]
5. [(X1) (X2)...*...]: [(ba **polita**)/ [(**buelta polita**) Æ*]
6. [...*... (X1)]: [orduan mahaixak hemendik haraño bat hartzia* (**pareta** (X2)) dana]/ (**leihoko pareta dana**)
7. [(X)...*...]/(X): [(**esan diyozu**) hiru litro hartze itugula ezta*?]/ (**zuk esan diyozu**)
8. [(X)/ (X)...*...]: [(**oin**)/ (**oin**) ipiñi tube* bentilaziyuek eta gauzak ipiñita dare eh]
9. [(X)...[*]...(X)]: [eta (**juan bi(har) zara**) [bixar institutora*] (**juan bi(har) zara**)?]

Goiko bederatzi egituretan aurkitzen ditugun leihokopuruari eta haien izaerari erreparatzen badiogu, artean bi multzo nagusi bereiz ditzakegu:

a) Leioa bakar eta beraren, hau da, Luzzatik “leio arrunt” (A motakoa) deritzon leio motaren barruan aurkitzen diren errepikapen-unitateen eskemak: 1, 2 eta 3.

b) Leio banatan aurkitzen diren errepikapen sintaktikoak: 4, 5, 6, 7, 8 eta 9 eskemak.

Lehenengo hiru eskemei dagokienez, errepikaturik agertzen zaizkigun unitateak, enuntziatu beraren barruan, elkarren segidan edo juntagailuz elkarturik agertzen zaizkigu. Bigarren [...(X)(X)...] (*hartu-hartu zenbat jan dituzute?*) eta hirugarren [...(XX)...*...] (*ondo-ondo pasa* ordun*) errepikapen kasuetan, errepikapenak unitatea behin bakarrik agertuko balitz transmitituko ez lukeen esanahi edo balio bat ematen dio enuntziatuari, enfatiko eta adierazkorra bi kasuetan. Lehengo motari [...((X)&(X))...] (*eta ni **berba** eta **berba** Æ**) dagokionez berriz, hau hanpatze-funtzioa duen errepikapen-formula bat dugu, nahitaez, horrela osatua izan behar duena; aurrekoetan ez bezala, unitateren bat kenduz gero, enuntziatua ez litzateke ulergarria izango (*eta ni berba*). Guztietan berdin-berdin mantentzen da unitatea, inolako barne aldaketarik jasan gabe. Beraz, kasu bakar batean ere ezin dugu lege urratzerik aipatu. Frédéric-ek (1985) bereizten dituen bi sail nagusien arabera banatu behar bagenitu, hiruak mintzakideak borondatez kanpo egindakoak direla esango genuke; bigarrena eta hirugarrena mintzakidearen emozioaren eraginez sortuak eta lehenengoa berriz, lexikalizatutako formula genuke. Bide nabar, bigarren eta hirugarren motako errepikapenek mintzakidearen solaskidetzaren aldeko jarrera erakusten dute. Multzo honen interpretazioarekin bukatzeko, esan behar dugu, guztiak direla sintagmatikoak. Errepikapen mota hauek duten funtzioa betetzeko ardatz sintagmatikoaren segidan ulertu behar ditugu, ez dira inolaz ere ez baliokide, ez ordezkagarri, nolabaiteko elkarren beharra dute efektua sortzeko.

Jarraian bigarren multzokoak (4., 5., 6., 7., 8. eta 9. eskemak) izango ditugu hizpide. Askotarikoak dira eskema hauetan aurkitzen ditugun leiho motak, baita egitura bereko leiho desberdinen arteko lotura edo erlazioa eta balio pragmatikoak ere.

4. motaren barruan sailkatu ditugun bi kasuetan, unitateak leiho banatan aurkitzen ditugu; hauetariko lehena etena izan den leiho bat dugu. Lehen-goaren kasuan [...(X)<[(...)(X)]...*...] (*zergatik **Koro re/ ez ez zuri bakarrik ez **Koro ere ikusten non*** horrela***) honen barruan, hiztunak tartekatutako hitz tarte labur bat (beste zenbait kasutan, *eske, bai* gisako betegarriren bat) aurkitzen dugu bi unitateen artean. Bigarren kasuan [...(X)<[(X)<[(X)]...*...] (*bai*

Korok ere ez dakit **zerbait problema/ zerbatt/ zerbatt problema bazuen* bai/ oseake:: beldurtu egin nizon?**), hiztunaren zalantza une batek eragindakoa dugu errepikapena.

Bi kasuetan ere, esanahiari dagokionez, enuntziatuaren mezua berdin-berdin ulertuko genuke errepikapenik gabe ere, errepikapenak ez baitu balio pragmatikorik gehitzen. Horregatik transkribatu ditugu goian -errepikapen kasuak deskribatzeko erabilitako eskemak azaltzerakoan- bi unitateak ardatz paradigmatico beraren azpian. Halere, esan beharra dago lehengo kasuan unitatea errepikatzen behartuta gaudela hitz tartearak moztutako enuntziatuaren haria berreskuratzeko, honen interpretazioa zaildu egingo bailitzateke bestela: *zergatik Koro re/ ez ez zuri bakarrik ez Æ ikuste non horrela*. Eskema parekoa da bi kasuetan eta borondateari dagokionez, biak dira borondatez kanpo eginak. Bigarren unitatearen errepikapenak bietan (kasu bakoitzean arrazoi desberdinengatik) bertan behera gelditutako edo gelditzeko arriskua zuen enuntziatua berreskuratzeko funtzioa betetzen du, azken honen garapena eta ulermena ziurtatzen ditu. Bestetik, 4. motako errepikapen hauetan ere, ezin dugu gramatikaren arau urratzerik aipatu; alderantziz, urraketa, zenbait kasutan, errepikapenik egin ezean aurkituko genuke lerro batzuk gorago ikusi dugun adibidearekin froga dezakegun bezala.

5. [(X1)(X2)...*...] (ba **polita/ buelta polita Æ***) eta 6. [...*... (X1)] (X2) (*or duan mahaixak hemendik haraño bat hartzia* **pareta dana/ leihoko pareta dana**) eskemetan aurkitzen ditugun leihoak berriz, Luzzatiren (d) [...[...[... eta (e) ...]...] motakoak dira, hurrenez hurren. Unitateetariko bat aurkitzen den leihoa ez da guztiz osoa, baina ezta 4. motako leihoko etenen [...(X)<[(...)(X)...*...]] eta [...(X)<[(X)...*...]] gisakoa ere. Egia da, neurri batean, 4. motako errepikapenen antza dute, bi leihoak ardatz paradigmatico berari baitagozkio. Aldea, antolaketa paradigmaticoaren sorburuan aurkitzen dugu: 4. eskeman, unitatearen errepikapena, lehen leihokoaren garapenean gertatutako etenak eragindakoa da; esan berri dugun bezala, errepikapenaren egitekoa enuntziatuaren jarraipena ziurtatzea da; 5. eta 6. errepikapenen kasuan berriz, enuntziatuaren edukia boro-*

biltzeko edo hau modu argiago batez azaltzeko egindako errepikapenak aurkitzen ditugu. Beraz, azken hauek ez dira, berez, leiho etenak, berrartu eta birmoldatutako leiho zatiak baino. Izan ere, 4. eskeman ez bezala, bi unitateak ez dira formalki berberak; bigarren unitatean zehaztasunen bat (*bai beste bat beste klasie pixkat fin-xuabego; noiz botatzen iozu ho(r)i fungizida ho(r)i!*) edo informazio berriren bat (*hemendik haraño bat hartzia pareta dana leihoko pareta dana*) gehitzen da. Esan beharreko hitza eskura ez dugunean erabiltzen ditugun zera moduko partikulen kasuetan ere, egitura honekin egiten dugu topo: *baño: zea berriya medikaziyo berriya jarri zioten prostatantzako ta*. Kasu guztietan bigarren errepikapena ezabatuko bagenu, enuntziatuak zuzena izaten jarraituko luke, baina azken adibide honen kasuan, ez genuke mezua osorik interpretatzeko nahikoa informazio edukiko (*zea berriya*). Dena den, guztietan aurkitzen duguna zera da mintzakidearen mezua ulergarriago egiteko borondatea.

7. [(X)...*...]/(X)] (*esan diyozu hiru litro hartze itugula ezta*?/ zuk esan diyozu*) eta 8. [(X)/[(X)...*...]] (*oin/ oin ipiñi tube* bentilaziyuek eta gauzak ipiñita dare eh*) errepikapenek berriz, neurri batean, ikusi berri ditugun 5. eta 6.aren antza dute. Haietan bezala, errepikatutako bi unitateek aurreko edo ondoko leihoan -eskuinean edo ezkerrean- aurkitzen den unitate bera (*) partekatzen dute. Aitzitik, 5. eta 6. egituretan ez bezala, 7. eta 8.ean unitateak bere horretan errepikatzen dira, ez dago zehaztasun, zuzenketa edo informazio gehitzarik. Gainera, 7. motako errepikapenetan ezin ditugu bi unitateak baliokidetzat hartu, horregatik transkribatu dugu sintagmatikoki eta ez paradigmaticoki. Kasu honetan, bigarren unitateak balio pragmatiko garbia du, zerbait gehitzen dio aurretik esandakoari. Insistentzia bitartez, aurreko enuntziatutik (gehien) azpimarratu nahi dugun edukia zein den ematen dugu aditzera, mintzakideari mezu osoaren interpretazio lana erraztuz. Bestetik, mintzakideen arteko elkartrukkeen barruan ere elkarkidetzeta edo solaskidetzaren aldeko jarrera positiboa erakusten dugu. Hau ondo ikusten da corpusean bildu dugun beste adibide honetan: *salako: mahia borobilan lehen maizago bazka-bazkaltzen genun edo horrela ez? lehen ez? denak batera baño orain nola ez dugun: hainbeste koinziditzen*. Mintzakidearen borondateari dagokionez, hau borondatez kanpoko

errepikapena litzateke, emozioak (7. eskemako adibidearen kasuan, nolabaiteko urduritasunak) eragina. Beste zenbaitetan aldiz, errepikapenak mintzakidearen berrespena edo solaskidetzaren aldeko jarrera helarazten dute (**hok zer eitten due hemen **hok!**; **bai bi anai** bizi dire **bai bi anai**).**

8. eskemari dagokionez (**oin/ oin** ipini tube* *bentilaziyuek eta gauzak ipiñita dare eh*), hau paradigmaticoki transkribatu dugu, esanahiari begira errepikapenak, gaineratu, ez duelako ezer berririk gaineratzean; bi unitateak baliokideak dira. Beraz, lehengoa ezabatuz gero ere, enuntziatuaren esanahiak berdina izaten jarraituko luke. Halaber, lehengoak bigarrenak betetzen ez duen funtzio bat betetzen du. Honek unitateak enuntziatuan garatuko den mezuaren muina jaso (edo topikoa) aurreratzen duela esan dezakegu; bigarren unitatea aldiz, edukia-ekin (remarekin) batera aurkitzen dugu. Egitura hau darabilgunean ere, lehen unitatearen alborakuntzaren bitartez, mintzakideari deskodetze-lana errazten diogu. Ahozkoaren komunikazio-beharretara moldatzen den egitura dugu.

Batari zein besteari dagokionez ere, ez dugu gramatika urraketarik aurkitzen. Osorik agertzen ez diren leihoak bigarren leiho osoari esker erraz interpretatzen ditugu.

Azkenik, Luzzatik (1998, 2004) “mise en commun” edo “apokoinu” bezala, ezagutzen dituen (f) motako leihoa dugu 9.a [(X)...[*]...(X)] (*eta **juan bi(har) zara** bixar institutora* **juan bi(har) zara?***). Kasu honetan, errepikapen-unitateak leiho banatan aurkitzen ditugu, egitura oro har hartuta, erdian aurkitzen den unitate bat partekatuz. Bestela esan, bi leiho oso, bakar batean integraturik baleude bezala da. Hau ezkerretik erdira zein erditik eskuinera, inolako etenik gabe eraikita dago eta intonazioa bera ere, nolabait, bi norabideetara egokitzen da. Ondorioz, bi “irakurketa” dira posible:

(28) *eta **juan bi(har) zara** bixar institutora **juan bi(har) zara?***

(28') ***juan bi(har) zara** bixar institutora?*
√

(28'') *bixar institutora **juan bi(har) zara?***
 √

Gorago ikusi berri dugun 7. eskemaren [(X)...*...]/(X)] antza handia duela nabarmen dezakegu. Baina azken honetan, bi unitateek unitate bera partekatu arren, bi leihoen artean denbora tarte labur baten bidez zein intonazioaren bidez markatzen den muga bat bereizten da. Ondorioz, unitate komun hori leihoetariko baten gauzatzearekin entzuten eta lotzen dugu. Bestela esan, “irakurketa” posible bakarra dago:

(29) ***esan diyozu** hiru litro hartze itugula ezta? zuk **esan diyozu***

(29') ***esan diyozu** hiru litro hartze itugula ezta?*
 √

(29'') *hiru litro hartze itugula ezta? zuk **esan diyozu***
 X

9. errepikapen motako enuntziatuen kasuan, errepikatutako unitateetariko bat kenduko bagenu, mezua bere horretan ulertuko genuke, hau da, errepikapenak ez dio esanahi pragmatiko berezirik gehitzen. Bi unitateak baliokidetzat jo ditzakegu beraz. Gure iritziz, errepikapen hau ahozko komunikazioaren behar materialei erantzuten dien errepikapena da. Ahozko materialaren iraupen laburrak hitzuna inkontzienteki esan berri duen unitatea bigarren aldiz errepikatuzera darama, lehengoja jada desagertu dela-eta, enuntziatu osoa bigarren aldiz eta aurrekoaren gainean eraikirik. Honako hau, beraz, ahozkoaren komunikazioaren izaera bereziari -ahozko enuntziatuen izaera iheskorri- zor zaion egitura genuke.

Laburbilduz, hainbatetan leiho eten edo osatu gabeak aurkitzen baditugu ere (cf. 4.1; 4.2; 5.; 6.; 7. eta 8. motak), bakar batean ere ez da arau sintaktikorik urratzen. Bestalde, bederatzi egituren artean hiru sail nagusi bereiz ditzakegu:

- Errepikapen paradigmaticoak (4., 5. eta 6.a): bereziki mezuaren ulergarritasuna eta enuntziatuaren eraikuntza aurrera eramatea dute helburu:

zergatiken **Koro re/**

ez ez zuri bakarrik ez **Koro ere** ikusten non* horrela;

bai Korok ere ez dakit **zerbait problema/ zerbait/**_

zerbait problema bazuen bai/ oseake:: beldurtu egin nizun?;

ba **polita/**

buelta **polita** Æ*

orduan mahaixak hemendik haraño bat hartzia* **pareta dana/**

leihoko **pareta dana**

- Errepikapen sintagmatikoak (1., 2., 3. eta 7.a): balio pragmatikoren batekin (insistentzia edo enfasia) lotuta daude eta maiz mintzakideen arteko elkarkidetzaz alderdia indartzeko bitarteko gisa interpreta ditza-kegu (2., 3. eta 7.a): **hartu-hartu** zenbat jan dituzute?; **ondo-ondo** pasa* ordun!; **esan diyozu** hiru litro hartze itugula exa*?/ zuk **esan diyozu**.

- Ahozko komunikazioaren izaera eta ezaugarri oso lotuta dauden errepikapenak: [(X)/(X)...*...] eta [(X)...[*]...(X)].

oin/ oin ipiñi tube* bentilaziyuek eta gauzak ipiñita dare eh;

eta **juan bi(har) zara** bixar institutora* **juan bi(har) zara?**

4. Ondorioak

Lan honetan errepikapen lexikoen fenomenoaz aztergai hartuta ahozko enuntziatu edo esaldietan aurkitutako ordenamendu eta egitura bereziak ahozko estilo baten adierazle direla ikusi ahal izan dugu. Izan ere, ahozko bost komunikazio-egoera erreal desberdinei dagozkien elkartruketan bereiztu ditu-

gun bederatzi errepikapen moten artean, etendako leiho edo enuntziatu ez osoak aurkitu baditugu ere (cf. 4., 5., 6., 7., eta 8. motak), horiek guztiak ahozko koherentzia sintaktikoaren eta enuntziatio-baldintzen ikuspegitik guztiz onargarri eta justifikagarriak dira. Haietan ez da inongo arau sintaktikorik urratzen. Horregatik, ez dugu, aztergai izan ditugun kasuetan behintzat, errepikapena baztergarritzat jotzeko inongo arrazoirik ikusten. Alderantziz, kasu askotan funtzio zehatzen bat betetzen du errepikapenak. Errepikapen paradigmaticoek (cf. 4., 5. eta 6. motak) enuntziatuaren eta honekin batera helarazi nahi den edukiaren ulermena ziurtatu, aberastu edo erraztea dute helburu. Bestetik, errepikapen sintagmatikoek (1., 2., 3. eta 7. motak) erakusten duten moduan, errepikapen-kasu batzuk ikuspegi komunikatibo eta pragmatikoa kontuan hartuta interpretatu beharrekoak dira. Errepikapena ez baita soilik gertaera paradigmaticoekin zerikusia duen fenomeno, ardatz sintagmatikoaren garapena oztopatzen duten zalantza-une, hitz-tarte eta informazio-gehitzeek eragiten dutena. Are gehiago, errepikapenak elkartrukeetan mintzakideen artean sortzen eta eraikitzen den elkarkidetzaren edo dimentsio dialogikoaren alderdiari begira ere, bere funtzioa betetzen du zenbait kasutan. Izan ere, emaitza bera lortzeko erabili ohi diren bestelako estrategien esaterako, funtzio fatikoa duten elementu edo fatemen (“eh”, “ezta?” “bai?”)- baliokidetzat jo dezakegu zenbaitetan. Beraz, solaskidetzaren eta mezuaren deskodetzea errazteko hiltunek eskura duten estrategia bat gehiago dela esan dezakegu.

Bederatzi moten artean, azkenik, edukiaren esanahiari begira aldaketarik eragin ez arren -funtzio pragmatikorik eduki ez arren-, ahozko komunikazioaren izaera eta ezaugarriari oso lotuta dauden bi errepikapen mota (8.a eta 9.a) ere bildu ditugu: [(X)/(X)...*...] eta [(X)...[*]...(X)]. Lehengoa intonazioaz edo etenaz baliatzen da mintzakideari enuntziatuan garatuko duen edukiaren barruan pertinentea dena nabarmentzeko, eta horrela mezuaren deskodetzea errazten da. Bigarrenak berriz, ahozko komunikazioaren behar materialei erantzuten die, enuntziatuaren berehalako izaera eta iraupen iheskorriari. Bata zein bestea, ahozko modalitatearen berezko egitura edo konfiguraziotzat har ditzakegu, honen enuntziatio-baldintzetara egokitzen baitira. Biek ere ahozko

sintaxiaren funtzionamendu eta mekanismoak agertzen dizkigute, enuntziatioaren garapenean zehar birmoldatu, eraiki eta antzematen den ordenamendu sintaktiko baten erakusle dira.

Azterketa honen bitartez errepikapenaren fenomenoak ahozko modalitatearen funtzionamendu sintaktikoa ezagutzeko eta ulertzeko baliagarri zaigula ondorioztatu dugu. Hari eskerrak, ahozko estilo baten erakusle diren egiturak ezagutu ditugu: [(X)/[(X)...*...]] eta [(X)...[*]...(X)]. Eta gainera, gure abiapuntua berretsi ahal izan dugu, alegia, ahozkoaren eta idatzizkoaren koherentzia sintaktikoa ezin direla inolaz ere parekatu. Bi dira ideia hori indartzen duten arrazoiak: a) errepikapena bezalako fenomenoak ahozko komunikazioaren behar materialei, hau da, enuntziatuaren berehalako izaera eta iraupen iheskorri erantzuten dieten gertakariak dira; eta b) bereziki ahozko elkartruke dialogaletan mintzakideen artean sortzen eta eraikitzen den elkarkidetza alderdiarekin harreman estua dute. Beraz, argi dago errepikapena bezalako fenomenoaren inguruan eraikitako egitura sintaktikoak ahozko modalitatearen arauen barruan neurtu, baloratu eta interpretatu behar direla.

Gogorarazi behar dugu bestalde, fenomeno hau tentuz aztertu beharrekoa dela. Gure azterketa errepikapen kasu gutxi batzuetara mugatu badugu ere, berehala konturatu gara haien barruan ere, aldeak ez direla nolana hikoak.

Komenigarria deritzogu halaber, aurrez prestatu gabe eraikitako ahozko elkartrukeetan -eta bereziki era espontaneoan sortutakoetan- errepikapenaz gain, bestelako fenomenoak ere aztertzea: parataxia, monema proposizionalak, anakolutuak, silepsi eta elipsi fenomenoak... Ez hori bakarrik, guk hemen berezitat eta ahozko estilo baten berezitasun gisa interpretatu ditugun egiturek, mintzajarduenen izaera idatzizko modalitatera hurbildu ahala edo hiztunaren tipologiaren arabera agerpen bera duten edo ez ikustea ere interesgarria litzatekeela uste dugu.

Bibliografia

ALMGREN, M., BELOKI, L., IDIAZABAL, I. & MANTEROLA, I. 2008, «Acquisition of Basque in successive bilingualism: data from oral storytelling», in P. Siemund, & N. Kintana, arg., *Language Contact and Contact Languages*, Amsterdam, John Benjamins, 239-259.

ALEGRIA, A., DIAZ DE GEREÑU, L. & MANTEROLA, I. 2008, «Ahozko komunikazioa. Ahozko diskurtsoa arautzen duten osagaiak eta arauak. Ohiko errutinak eta formulak. Ahozko komunikazioari dagozkion estrategiak», in *Euskara eta Literatura. Gai hautatuak*, MAD, Sevilla.

ÁLVAREZ, A. 1995, «El nivel discursivo en dialectos semicriollos: ¿habla simplificada o función poética?», *A.L.H.*, XI (1995) 29- 42.

BLANCHE-BENVENISTE, C. & JEANJEAN, C. 1987, *Le français parlé, transcription & édition*, Didier érudition, Paris.

BLANCHE-BENVENISTE, C. 1990, «Un modèle d'analyse syntaxique "en grilles" pour les productions orales», *Anuario de Psicología*, 47 (1990) 11-28.

BLANCHE-BENVENISTE, C. 1997, *Approches de la langue perlée en français*, Ophrys, Paris.

BRIZ, A. 1998, *El español coloquial en la conversación: esbozo de pragmatización*, Ariel Lingüística, Barcelona.

BRIZ, A. 2000, «Estructura de la conversación» in *¿Cómo se comenta un texto coloquial?*, Ariel Practicum, Barcelona, 51-80.

BRIZ, A. 2002, *Corpus de conversaciones coloquiales*, Arco Libros, Madrid.

DIAZ DE GEREÑU, L. 2004, «El cuento oral», in *Actas del VII Congreso Internacional de la Sociedad Española de Didáctica de la Lengua y la Literatura*, Santiago de Compostela: Deputacion Da Coruña, 335-342.

DIAZ DE GEREÑU, L. 2005, «Ahozko kontaketa eta eskolako jarduera», *Ikastaria* 14 (2005).

DIAZ DE GEREÑU, L. (argitaratzeko), «La dinámica en el análisis discursivo de las prácticas verbales de los narradores contemporáneos en lengua vasca».

DOLZ, J. & SCHNEUWLY, B. 1998, *Pour un enseignement de l'oral: introduction aux genres formels à l'école*, ESF, Paris.

FRÉDÉRIC, M. 1985, *La Répétition. Étude linguistique et rhétorique*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen.

GADET, F. 1989, *Le française ordinaire*, Colin, Paris.

GARCÍA-AZKOAGA, I.-M. 2007, «Ahozko azalpena unibertsitatean, ezagutzak ebaluatzenko tresna bat baino gehiago», in *Ahozko hizkuntza: Euskararen azterketarako eta didaktikarako lanak*, Bilbo: EHU. (<http://testubiltegia.ehu.es/Ahozko-Hizkuntza>).

GARAVELLI, B. M. 1988, *Manual de retórica*, Catedra, Madrid.

GARRO, E. 2007, *Jendaurreko Debateak Euskaraz. Diskurtso Erreferituaren Azterketa*, UPV/EHU, Bilbo.

GARTZIA, J. 2008, *Jendaurrean Hizlari, (Ahozko) Komunikazio Gaitasuna Lantzeko Eskuliburua*, Alberdania, Irun.

Grupo m 1987, *Retórica general*, Paidós, Barcelona.

KERBRAT-ORECCHIONI, C. 1990, *Les interactions verbales*, 1 (1990) Colin, Paris.

KERBRAT-ORECCHIONI C. 1996, *La conversación*, Seuil, Paris.

Kerbrat-Orecchioni, C. & Traverso, V. 2004, «Types d'interactions et genres de l'oral» *Langages*, 153 (2004) 41-52. Sejer-Larousse, Paris.

IDIAZABAL I. & GARCIA I.-M. (arg.) 2007, *Ahozko hizkuntza. Euskararen azterketarako eta didaktikarako zenbait lan*, UPV-EHU, Bilbo (sarean: www.testubiltegia.ehu.es).

IDIAZABAL, I. & LARRINGAN, L. M. 2001a, «Estructura dialogal y organización temática en el debate de adolescentes», in *III Jornadas Internacionales sobre la Adquisición de las lenguas del Estado*, Málaga.

IDIAZABAL, I. & LARRINGAN, L.M. 2001b, «Ahozko euskara formala eta haren egitura sozio-diskurtsiboa», *V Congreso Vasco de Sociología*, Bilbo.

IDIAZABAL, I. & LARRINGAN, L.-M. 2003, «Ahozkoari antza hartzeko hiru gogoeta», XV. Biltzarra ("Euskaingintza XXI. Mendeari buruz"), Bilbo.

IDIAZABAL I. & LARRINGAN L.-M. 2005, «A propos de la structure périodique des énoncés oraux. Un outil pour la didactique des débats scolaires», in J.-F. HALTE & M. RISPAIL (Eds.), *L'oral dans la classe. Compétences, enseignement, activités*, L'Harmattan, Paris, 91-103.

LARRAÑAGA, A. 2003, «Kaleko hizkera telebista saioetan», *BAT Soziolinguistika*, 48 (2003) 39-51.

LARRINGAN, L.M 2002, «Debate con jóvenes: interlocución, tema y tarea», *Textos*, 29 (2002) 21-30.

LARRINGAN, L.M. 2006, «Lagunarteko ahozko euskara: deskripzioak, azalpenak eta didaktikarako proposamenak», in *XXV Cursos de Verano-XVIII Cursos Europeos, Euskal Herriko Unibertsitatea*, Donostia-San Sebastián.

LABOV, W. 1983, *Modelos sociolingüísticos*, Cátedra, Madrid.

Luzzati, D., & Mir-Samii, R. 1996, «Le transition de l'accord par le relatif: vers une théorie du fenêtrage», *Faits de langue*, 8 (1996) 193-202.

LUZZATI, D. 1998, «Rhétorique et description de l'oral», *Verba*, 25 (1998) 7-30.

LUZZATI, D. 2004, «Le fenêtrage syntaxique : une méthode d'analyse et d'évaluation de l'oral spontané», *MIDL*, Paris, 29-30.

ROULET, E. 1991, «La pédagogie de l'oral en question(s)» in M. Wirthner eta beste, *Parole étouffée, parole libérée Fondements et limites d'une pédagogie de l'oral*. Delachaux et Niestlé, Neuchatel.

TANNEN, D. 1989, *Talking Voices. Repetition, dialogue and imagery in conversational discourse*, Cambridge University Press, Cambridge/New York.

TRAVERSO, V. 1996, *La conversation familière*, PUL, Lyon.

TRAVERSO, V. 2005, *L'analyse des conversations*, Armand Colin, Paris.

VIGARA, A.M. 2002, «Estudio del español coloquial: razones para el optimismo», *Español actual*, 77-78 (2002) 5-26.

VILLAMIZAR, Thania 1993, «Repetición de estructuras sintácticas en el habla rural», *Boletín Antropológico*, 27, Universidad de Los Andes, Mérida..